

УДК 343.985

Мрочко Р.М. ©

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-1-193-197

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ І ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО СУТЕНЕРСТВО, УЧИНЕНОГО ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ

Здійснено розгляд деяких аспектів розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією. Акцентовано увагу на взаємодії слідчих та оперативних підрозділів для більш швидкого розслідування кримінального правопорушення.

Ключові слова: сутенерство, проституція, тактичне забезпечення, слідчі (розшукові) дії, взаємодія.

Постановка проблеми. Актуальні питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів МВС України при розслідуванні сутенерства, учиненого організованою групою, є важливою умовою того, що кримінальне провадження буде швидко й ефективно завершено та спрямоване до суду. Адже завдяки якісній взаємодії збирається достатня доказова база для проведення невідкладний та подальших слідчих (розшукових) дій, висуваються слідчі та розшукові версії, планується подальший процес досудового розслідування та ін. Тому працівники слідчих і оперативних підрозділів поліції повинні реагувати на усі обставини, які характеризують кожний конкретний момент процесу розслідування, та визначати свої функції в залежності від обов'язків. У зв'язку з цим, важливе місце в будь-якому кримінальному провадженні займає якість взаємодії різних підрозділів правоохоронних органів. Зважаючи на це, дослідження цього питання в розрізі конкретного складу кримінального правопорушення надає змогу узагальнити його особливості проведення при розслідуванні сутенерства, учиненого організованою групою, з урахуванням сучасних умов та тенденцій. Це, у свою чергу, дозволить в подальшому розробити на цій основі ефективні науково-практичні рекомендації щодо методики їх своєчасного виявлення та швидкого розслідування.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Науковому аналізу та дослідженням питань взаємодії слідчих та оперативних підрозділів в ході розслідування у справах про сутенерство приділяли свою увагу такі вчені-криміналісти, як Ю. П. Алєнін, К. В. Антонов, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, К. Ю. Назаренко, О. І. Возгрін, А. Ф. Волобуєва, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченко, В. П. Колмаков, М. В. Куратченко, В. О. Лазарєв, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, М. А. Погорєцький, М. В. Салтєвський, Р. Л. Степанюк, І. В. Сіроух, К. О. Чаплінський, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько та інші. Але в їх роботах не розглядалися особливості її здійснення під час розслідування сутенерства, учиненого організованою групою. У свою чергу, наше дослідження конкретизувало особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні досліджуваного виду кримінального правопорушення.

Метою даної статті є дослідження особливостей взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування сутенерства, учиненого організованою групою.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи правову природу взаємодії слідчих і оперативних підрозділів поліції, слід надати їй визначення, тобто визначити цю наукову категорію. Так, на думку І.Ф. Герасимова, взаємодія забезпечує розумне сполучення й найбільш ефективне використання повноважень, методів і засобів, властивих кожному з взаємодіючих органів [1, с. 106]. І.П. Козаченко формулює цю наукову категорію як засновану на законах та підзаконних актах, погоджену діяльність служб процесуального, оперативно-розшукового, адміністративно-управлінського характеру з застосуванням найбільш доцільного поєднання притаманних взаємодіючим суб'єктам сил, засобів та методів [7, с. 177]. Ми підтримуємо наукову думку І.В. Усанова, який визначає взаємо-

дію як погоджену діяльність зазначених суб'єктів, засновану на законних та підзаконних нормативних актах, що направлена на реалізацію певної тактики з метою встановлення та подальшого викриття особи, що вчинила злочин [14, с. 70].

Інші учені за основу визначення беруть загальну його мету. Так, В. Ю. Шепітько в такому ж розрізі звернув увагу на її мету, зазначивши, що в процесі спільної діяльності загальна мета (якісне і своєчасне розкриття і розслідування злочину) досягається із найменшими витратами сил, засобів і часу [9, с. 172].

А.О. Шульга надає таке визначення взаємодії – це заснована на законі співпраця органів, які не мають взаємного підпорядкування, але діють узгоджено, ефективно застосовуючи засоби та способи розкриття кримінальних правопорушень, притягнення до відповідальності винних, розшуку підозрюваних та забезпечення повного відшкодування збитків, які були завдані злочинцем [15, с.17].

На думку В.П. Захарова, означена співпраця та взаємні дії можливі за наявності певних умов, зокрема: 1) у взаємодії мають брати участь як мінімум два суб'єкти. Це означає, що кожен з учасників має ясно усвідомлювати, що він є суб'єктом взаємодії і виконує покладені функції разом з іншим суб'єктом [5, с. 82]; 2) має бути окресленою спільність цілей і завдань для всіх учасників взаємодії. Роз'єднаність, як показує практика, призводить до втрати змісту взаємодії. Говорячи про єдність завдань і цілей, необхідно відзначити, що боротьба зі злочинністю, захист законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб та в цілому правопорядку, є єдиним завданням для всіх правоохоронних органів. Виконання цих завдань складається з ряду послідовних етапів, більш конкретизованих за своїм змістом [4, с. 325; 16].

Також, з огляду на визначене, необхідно виділити загальні умови взаємодії. На думку М.В. Куратченка, до них необхідно віднести наступні: 1) найсуворіше дотримання законності; 2) своєчасність та плановість заходу; 3) швидкість, активність і широке застосування науково-технічних засобів у ході досудового розслідування; 4) обов'язкове залучення громадськості; 5) правильне ставлення до аналізу й оцінки доказів; 6) знання кожним учасником взаємодії повноважень і форм діяльності органів досудового розслідування; 7) точне розмежування компетенції учасників взаємодії; 8) врахування провідної ролі слідчого (прокурора) в процесі взаємодії між відомчими підрозділами; 9) нерозголошення даних досудового слідства, а також засобів і методів, застосовуваних в оперативно-розшуковій діяльності; 10) відносна самостійність оперативних підрозділів поліції у виборі засобів і методів, використовуваних для здійснення оперативно-розшукових заходів [16, с. 228-230; 12, с. 267].

З огляду на визначені положення, необхідно визнати, що найбільш доречним буде визначення І. П. Козаченка та В. Л. Регульського: взаємодія слідчих та оперативних підрозділів – це концентрація сил, засобів і методів для досягнення поставленої мети, здійснення відповідних спільних заходів, вибором таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни силами і засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, при найменших витратах і при безумовному дотриманні чинного законодавства [8, с. 179]. Взаємодія слідчих і працівників органів дізнання реалізується у певних формах. Під формами взаємодії слідчого і працівників дізнання маємо на увазі організаційні прийоми і методи, способи і порядок зв'язків між ними, засновані на кримінально-процесуальному законі і відомчих нормативних актах правоохоронних органів, а також передового досвіду слідчої практики, спрямовані на забезпечення узгодженої їх діяльності і правильне сполучення властивих кожному з цих органів методів і засобів роботи [12, с. 267]. На наш погляд, вірним є думка А. Я. Дубинського, який визначає дві форми взаємодії: процесуальну й непроцесуальну [2, с. 76]. Тобто взаємодія має здійснюватися як у процесуальній формі при роботі з конкретним кримінальним провадженням, так і в непроцесуальній формі на рівні ділових контактів щодо узгодженого виконання завдань розкриття злочину. При цьому взаємодія ґрунтується на чіткому її плануванні, професійній орієнтації щодо можливостей слідчих, оперативних працівників і експертів, встановлення правильних службових взаємовідносин, підтриманні атмосфери довіри, згуртованості і взаємної допомоги [3, с. 16]. Якщо процесуальні форми можна назвати способами співпраці, то організаційні форми будуть характеризуватися як способи зв'язку. Організаційні форми зв'язку існують поза межами процесуальної діяльності слідчого [13, с. 67].

Відповідно до норм Кримінального процесуального кодексу України [10] процесуальними формами взаємодії слідчого й працівників органу дізнання при розслідуванні

кримінальних справ є: 1) давання слідчим органам доручень і вказівок про провадження пошукових і слідчих (розшукових) дій; 2) висування вимог слідчого про надання сприяння при провадженні окремих слідчих (розшукових) дій та НСРД.

На основі позиції В. Д. Пчолкіна до основних непроцесуальних (організаційних) форм взаємодії слідчих і оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів [11, с. 117] ми віднесли наступні:

- ознайомлення слідчого з оперативними матеріалами в межах, передбачених відомчими нормативними актами;
- спільне обговорення й оцінювання даних, одержаних у результаті проведення оперативно-розшукових заходів, щодо їх достатності для внесення відомостей до ЄРДР;
- спільне планування слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій, спрямованих на виявлення доказової інформації;
- спільна діяльність слідчих і оперативно-розшукових підрозділів на початковому та наступних етапах досудового розслідування;
- створення слідчо-оперативної групи за конкретним кримінальним провадженням;
- взаємний обмін усною та письмовою інформацією оперативних працівників і слідчих з питань, що стосуються їхньої діяльності;
- спільні виїзди слідчого й оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій.

На думку М.В. Куратченка, найбільш типовими недоліками в організації й здійсненні взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при вирішенні проблемних конфліктних слідчих ситуацій у справах про сутенерство та втягнення особи в заняття проституцією, як показало наше дослідження, є:

- несвоєчасний, із запізненням початок взаємодії;
- здійснення затримання, огляду, опитування підозрюваних оперативними працівниками без участі слідчого або хоча б попереднього узгодження з ним шляхів і способів одержання і перевірки доказів причетності затриманого до злочину;
- підпорядкування початкових слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів «головній» меті – затриманню осіб і прийняття при цьому належних заходів щодо забезпечення доведення як самого факту злочину, так і ролі затриманого в сутенерстві;
- припинення взаємодії (особливо оперативного супроводу розслідування) після завершення початкового етапу досудового розслідування по кримінальному провадженню.

До прийнятих на практиці заходів з усунення вказаних вище недоліків можна віднести:

- заходи щодо вдосконалювання нормативної і методичної бази взаємодії зазначених вище суб'єктів;
- перевірки дотримання діючих наказів і інструкцій з організації взаємодії на місцях, з виїздом керівників органів і служб у підлеглі підрозділи;
- заслуховування слідчо-оперативних груп, що працюють по конкретних справах і матеріалах, на оперативних нарадах у керівників управлінь і відділів;
- контрольне вивчення розслідуваних кримінальних проваджень про сутенерство, учиненого організованою групою, начальниками слідчих підрозділів;
- вивчення проваджень прокурором у порядку нагляду [16, с. 229-232].

Необхідність взаємодії слідчого та оперативних працівників в процесі розслідування сутенерства, учиненого організованою, пояснюється наступними обставинами:

- різницею засобів і методів здійснення діяльності слідчого й оперативного працівника. Справа в тому, що слідчий здійснює свою діяльність засобами і методами, врегульованими кримінально-процесуальним правом, які носять гласний характер. Оперативні працівники здійснюють оперативно-розшукову діяльність у межах, окреслених законом «Про оперативно-розшукову діяльність», і засоби й методи, що ними застосовуються ними носять переважно негласний характер та відкривають принципово інші, більш широкі можливості, у порівнянні із процесуальними діями, по одержанню фактичних даних, що мають значення для повного і швидкого розкриття та розслідування злочинів [6, с. 19];

- спільністю завдань органів слідства та оперативних підрозділів у сфері боротьби зі злочинністю, а саме швидким і повним розкриттям кримінальних правопорушень;

– складністю й більшим обсягом роботи з розглянутої категорії кримінальних проваджень;

– активною злочинною протидією, що чинять особи, причетні до вчинення сутенерства, що виражається як у прихованні слідів злочину, так і в створенні перешкод у ході досудового розслідування. Злочинці докладають усіляких зусиль по розпізнанню тактики дій слідчого, оперативного працівника з метою, направити суб'єктів розслідування у помилковому напрямі та затягти процес досудового розслідування [16, с. 227-230].

Загалом, найбільш розповсюдженими формами взаємодії працівників різних підрозділів Національної поліції України при розслідуванні сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією, є: обмін інформацією; виконання письмових доручень; спільне планування оперативно-розшукових заходів; спільне використання наявних сил та засобів [16].

Визначивши недоліки в організації та здійсненні взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів поліції не можна забути і про об'єктивні та суб'єктивні чинники, що впливають на слідчі ситуації в конкретному випадку. Адже саме вони впливають як на реалізацію конкретних завдань, так і на кримінальне провадження в цілому. Аналіз опитування працівників слідчих підрозділів щодо факторів, які впливали на розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією, ними були визначені такі:

Об'єктивного характеру: злочин вчинено при відсутності очевидців в умовах певного місця та часу; знищення окремих слідів та доказів зацікавленими особами – 78 %.

Суб'єктивного характеру: несвоєчасний виїзд на місце події; невикористання науково-технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій; невикористання (недостатнє використання) спеціальних знань в процесі слідства; незадовільне проведення оперативно-розшукових заходів при встановленні злочинця «по гарячих слідах».

Також слід зазначити, що працівники оперативних підрозділів МВС України визначили іншу кількість факторів. Об'єктивного характеру: злочин вчинено при відсутності очевидців в умовах певного місця та часу; знищення окремих слідів та доказів заінтересованими особами. Суб'єктивного характеру: несвоєчасний виїзд на місце події; поверхневий огляд місця події; невикористання науково-технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій та НСРД; невикористання (недостатнє використання) спеціальних знань; незадовільне проведення оперативно-розшукових заходів при встановленні злочинця «по гарячих слідах»; відсутність планування та системи в організації розслідування на початковому етапі; помилки в оцінці наявної інформації та доказів, внаслідок яких були висунуті та перевірялись хибні версії [16]. Зазначені чинники пояснюють недоліки в організації взаємодії працівників поліції.

Висновок. Отже, слід зазначити, що взаємодія оперативних і слідчих підрозділів МВС України та інших правоохоронних органів при розслідуванні сутенерства, учиненого організованою групою, це засноване на нормативно-правових актах функціонування цих підрозділів, за керівної ролі слідчого (прокурора), спрямоване на вирішення окремих завдань кримінального провадження. Найбільш типовими недоліками в організації й здійсненні взаємодії при вирішенні проблемних конфліктних слідчих ситуацій у справах про сутенерство є такі: 1) несвоєчасний початок взаємодії; 2) здійснення затримання, огляду, опитування підозрюваних оперативними працівниками без участі слідчого або хоча б попереднього узгодження з ним шляхів і способів одержання і перевірки доказів причетності затриманого до злочину; 3) підпорядкування початкових слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів «головній» меті – затриманню осіб і прийняття при цьому належних заходів щодо забезпечення доведення як самого факту злочину, так і ролі затриманого у сутенерстві; 4) припинення взаємодії (особливо оперативного супроводу розслідування кримінального правопорушення) після завершення початкового етапу розслідування у справах про сутенерство.

Бібліографічні посилання

1. Герасимов И. Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений / И. Ф. Герасимов. – Свердловск: Средне-Уральское кн. изд-во, 1976. – 184 с.
2. Дубинский А. Я. Взаимодействие следователя с органом дознания / А. Я. Дубинский. – К. : КВШ МВД СССР, 1970. – 134 с.
3. Євдокимов В. М. Особливості застосування тактичних прийомів щодо розкриття вбивств, вчинених із застосуванням кримінальних вибухів / В. М. Євдокимов, В. В. Літвін // Право і суспільство: Наук. журнал. – 2006. – №2. – С.15-27.

4. Захаров В. П. Проблеми інформаційного забезпечення правоохоронних структур : навчально-практич. посібник / В. П. Захаров, В. І. Рудешко – Львів: ЛьвДУВС, 2007. – 372 с.
5. Захаров В. П. Суб'єкти ОРД та їх взаємодія / В. П. Захаров, І. В. Анцупов // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – Львів, 2002. – № 2 (1). – С. 80-85.
6. Иванов В. В. Взаємодія оперативних підрозділів органів внутрішніх справ і слідчого на досудових стадіях кримінального процесу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.07.04 / В. В. Иванов – К., 1998. – 20 с.
7. Козаченко И. П. Основные направления совершенствования теории и практики оперативно-розыскной деятельности / И. П. Козаченко // Вопросы совершенствования оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел. – К.: УАВС, 1992. – С. 177-180.
8. Козаченко І. П. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності / І. П. Козаченко., В. Л. Регульський. – Л. : Львів. ін-т внутр. справ при Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – С. 178–203.
9. Коновалова В. Е. Основы юридической психологи : учебник / В. Е. Коновалова , Шепитько В. Ю. – Х.: Одиссей, 2005. – 352 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України Законом №4651-VI від 13.04.2012 р. ; відп. за вип. В. А. Прудников. – Х. : Право, 2016. – 392 с.
11. Пчолкін В. Д. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів ОВС / В. Д. Пчолкін, В. М. Ечкенко // Вісн. Луганськ. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України : спецвипуск. – 2004. – Вип. 3, ч. І. – С. 109-121.
12. Сاینчин О. С. Криміналістичні умови розкриття умисних вбивств / О. С. Сاینчин // Правова держава. – Одеса: ОНУ, - 2008. - №10. – С.267-273.
13. Тюрин Н. С. Формы оперативно-розыскной и следственной деятельности / Н. С. Тюрин // Правовые проблемы укрепления российской государственности. – Ч. 10 : Проблемы уголовного процесса в свете нового Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации : [сб. ст.] / под ред. Ю. К. Якимовича. – Томск : Изд-во Томс. ун-та, 2002. – С. 66-69.
14. Усанов И. В. Проблемы раскрытия и расследования серийных убийств на сексуальной почве / И. В. Усанов. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2005. – 168 с.
15. Шульга А. О. Основы методики розслідування вбивств на замовлення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.09 / А. О. Шульга. – К., 2003. – 20 с.
16. Куратченко М.В. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: збірник наукових праць. 2017. № 2. С. 227-234.
17. Куратченко М.В. Протидія сутенерству та втягненню особи у зайняття проституцією у розрізі охорони публічного порядку // Актуальні питання забезпечення публічної безпеки та правопорядку в сучасних умовах: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 листоп. 2016 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 169-170.
18. Куратченко М.В. Актуальні питання протидії втягненню особи у заняття проституцією та сутенерству // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 31 берез. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 48-50.

Надійшла до редакції 22.03.2018

SUMMARY

Mrochko R.M. Issues of interaction of investigative and operational units in criminal proceedings of pimping committed by an organized group. The scientific article is devoted illumination of some aspects of the investigation of pimping and involving a person in prostitution. Cooperation of investigators and operative subdivisions at investigation of procuring and in drawing of person in prostituting is the important condition of that criminal realization will be quickly and it is effectively completed.

In fact due to the concerted cooperation a sufficient evidential base gathers for realization of further judicial actions, inquisitional versions are pulled out, the process of investigation is planned. Therefore the workers of the National police must react on circumstances that characterize every certain moment of process of investigation, and to determine the functions depending on duties. In this connection, an important place in any criminal realization is occupied by cooperation of different subdivisions of law enforcement authorities.

By the most typical defects in organizations and feasible cooperation at the decision of problem conflict inquisitional situations in matters about procuring and in drawing of person in prostituting is: ill-timed, behind time beginning of cooperation; realization of detention, review, questioning of suspected by operative workers without participation of inquisitional or even previous concordance with him of ways and methods of receipt and verification of proofs of involvement detained to the crime; submission of initial inquisitional (of criminal investigation) actions and operational search events to the «primary» objective – detention of persons and acceptance here of the proper events in relation to providing of leading to of both fact of crime and role detained in procuring; stopping of cooperation (especially operative accompaniment of investigation) is on completion of the initial stage of pre-trial investigation on criminal realization.

Keywords: *pimping, prostitution, tactical supply, investigating acts.*